

Zanemarivanje i zlostavljanje dece i mladih

Neočekivani i nepremostivi jaz između obožavanja deteta i detinjstva i mračnih brojki statistike o zlostavljanju dece samo je okvir u kome se pojavljuje i zbiva zlostavljanje kao pojava. Pojava koja je prepoznata kao problem, o kojoj se govori, koja se istražuje, koja pokreće na različite vrste akcija za otkrivanje i sprečavanje. Umesto da deca, kao nesamostalna, ograničenih moći i zavisna od odraslih budu predmet brige i zaštite, često su predmet nemara, zloupotrebe i drugih loših odnosa na štetu njihovih potreba i interesa.

Vrste ili oblici zlostavljanja

Pod fizičkim zlostavljanjem podrazumeva se nanošenje telesnih povreda detetu upotrebom fizičke sile – neposredno (udaranje, šamaranje...) ili korišćenjem različitih oružja i drugih sredstava (trovanje, vezivanje deteta...). Tu je i namerno izazivanje bolesti kod deteta.

Seksualno zlostavljanje uključuje svaku formu kontakta koji se realizuje u seksualne svrhe, kao i nekontaktne aktivnosti kao što su izlaganje deteta pogledu, voajerizam, prikazivanje pornografskog materijala detetu ili navođenje deteta da se ponaša na uzrasno neprihvatljiv seksualni način. Korišćenje dece za prostituciju, pornografiju ili na druge slične načine smatra se seksulanom eksploatacijom dece.

Verovatno ste čuli: Majkl Džekson, MTV zvezda i idol mladih, više puta je optužen za seksualno zlostavljanje maloletnih dečaka. Hakif Bahtiri iz Kragujevca fizički je, emocionalno i seksualno zlostavljao svoju decu koristeći kablove, noževе, klešta...

Penzionisani komandant garnizona Vojske SCG u Vršcu, Aleksandar Cvetković, osuđen je zbog seksualnog nasilja nad šestogodišnjom i jedanaestogodišnjom devojčicom.

Trojica policajaca iz Smedereva tukli su i šikanirali grupu mladića, među kojima je jedan bio maloletan, nanevši im lake telesne povrede.

U Beogradu je jedna majka, u stanju duševnog rastrojstva, ubila svoje jednogodišnje blizance.

Javne ličnosti, članovi porodice, službena lica – ukratko ugledni ljudi od poverenja, a zlostavljači! Zastrašujuće, uznemiravajuće, šokantno! Svi oni su za nas neki drugi, daleki, opaki ljudi. Ima li ih neki među nama? Je li naše blisko okruženje imuno na ove pojave?

Dok je u Srbiji, zlostavljanje dece stvar individualnih grešaka i bolesnih pojedinaca, u tzv. demokratskoj Evropi je to već razvijeni “biznis”. O tome svedoče i dve velike afere u Grčkoj i Belgiji.

Policija je (krajem februara 2003. god.), u Atini i na Kritu uhapsila 11 “službenika i preduzetnika” uzrasta od 26 do 55 godina, koji su preko četiri internet stranice širili pornografske fotografije dece i zainteresovanima zakazivali orgije na više lokacija, među kojima je bio i bar Spajsis.

U Belgiji je 1. marta 2004., uz obezbeđenje 300 policajaca počeo proces veka. Sudi se čoveku koji je uz pomoć svoje žene i još dva saučesnika otimao, silovao i ubijao devojkice od 8 do 19 godina (šest njih su već nađene mrtve). Optuženi se brani da nije on za sve kriv i da je samo „deo šire zavere pedofila“.

Odrasli **emocionalno** zlostavljaju decu kad god ih odbacuju, učestalo zastrašuju, izoluju, čine ih nesigurnim, kada ih eksploatišu ili korumpiraju, kao i kada od dece imaju preterana i neadekvatna očekivanja.

Zanemarivanje deteta podrazumeva propuste roditelja ili staratelja da detetu obezbede adekvatnu ishranu, smeštaj i odeću, ili da propuste da zaštite dete od fizičkih povreda ili drugih opasnosti, neobezbeđivanje odgovarajuće medicinske nege i lečenja, zapostavljanje detetovih osnovnih, emocionalnih i obrazovnih potreba ili napuštanje deteta.

Podsetimo se:

- male dece, čak i beba, na hladnim trotoarima našeg grada sa roditeljima koji prose;
- dece kojima se svakodnevno dešavaju „slučajnosti“ zbog kojih nose po neku modricu na telu;
- dece koja rastu usamljena i zanemarena u senci svojih uspešnih roditelja;
- epidemije teške polne bolesti koja se u našoj sredini dogodila pre nekoliko godina, a kojom je bila zahvaćena i jedna maloletnica;
- dece razvedenih roditelja kojoj jedan od njih uskraćuje kontaktiranje sa drugim roditeljem.

Ovi i ostali otkriveni slučajevi tek su vrh ledenog brega potopljenog u more koje ga skriva, punog ne prepozantih slučajeva zlostavljanja dece.

Kako su roditelji u vaspitanju odgovorni za pogrešno usmeravanje dece najbolje svedoči slučaj Ernesta Hemingveja i njegovog sina.

Protiv svoje volje, po želji oca, Gregori se učlanjuje u lovačko udruženje i protiv svoje volje upisuje medicinu.

Često odlazi u lov, a ocu je posebna strast bila da gleda kada sin (tada još dete) ubija slonove. Kad je Gregori ubio devetog slona hteo je da prestane, ali je ocu bio važan deseti, jubilarni. Gregori, priča se, popije četiri viskija i ubije još jednog. Priča se nastavlja tako što na očevu insistiranje, sin ubije još osam nevinih životinja: još dva do velikog trijumfa. Ipak, Gregori više ne može: „Više nikad neću moći ubiti ni jednog slona. Ne mogu gledati kako se muče. Oče, žao mi je slonova.“

Gregori se kasnije lečio od depresije, zabranjen mu je lekarski posao, a ulicama Majamija šetao je potpuno go. Tako je i uhapšen i kasnije nađen mrtav u zatvorskoj ćeliji (2001. god.).

Jednom pre toga, izjavio je: Potrošio sam milione pokušavajući da budem normalan.

Ima i među nama i roditelja posvećenih klijentima i bankovnim računima i dece željne emocionalne bliskosti, topline i podrške. Lični odnos među njima zamenjen je komunikacijom zahtevima, obećanjima, novcem... Deca zaustavljena ili ometena u razvoju, uznemirena, tužna, zlostavljana, se ne prepoznaju.

Kristina Onazis, ćerka čuvenog brodovlasnika Aristotela, je imala 19 godina kada je ludo zaljubljena ostala trudna sa lepim Denijem. Otac nije dozvolio brak jer je za zeta hteo Pitera, pa je Kristina morala da se reši trudnoće. Posle toga je, u narednih 19 godina, imala desetinu, što bračnih, što vanbračnih veza, i nekoliko boravaka u duševnim bolnicama. „Milionu nisu sve što je potrebno za sreću u životu.“, tvrdila je pre nego što je, u svojoj 38. godini života završila život u sanatorijumu pokraj Buenos Ajresa 1998. god. (Ove, 2004. god., njena ćerka Atina imaće 19 godina i pokušaće da na Olimpijadi osvoji medalju u konjičkom sportu.)

Zabluda je ili tačnije bekstvo od bolne istine da su samo Kristina Onazis ili Gregori Hemingvej žrtve svojih moćnih i uspešnih roditelja.

Ko su zlostavljači?

Najčešće su to detetu poznate osobe: roditelji ili njihovi partneri (očuh ili maćeha na primer), rodbina (babe, dede, ujaci, stričevi, braća, sestre), prijatelji i poznanici (bebisiterke, sveštenici, komšije), vršnjaci, nastavnici ali i stranci. Iskustvo zlostavljanja od strane poznate osobe dete suočava sa konfuzijom odanosti, poverenja, uzdrmanim samopoštovanjem, besom, strahom, tugom, obeshrabrenošću, neodlučnošću, stidom. Prijavljivanje se odlaže zbog straha, nedovoljno jasne svesti o pravima na zaštitu i drugih razloga, ali najčešće zbog nepoverenja u one kojima se slučaj može prijaviti i njihovog odnosa sa zlostavljačem.

Zaštita dece

Iskorišćavanje dece, prikizivanje pornografskog sadržaja na Internetu, TV spotovima, novinama, pa čak i na omotima žvaka (!), grubo fizičko kažnjavanje, povređivanje ili emocionalno odbacivanje dece, omaložavanje, zastrašivanje, eksploataisanje, uvlačenje u sekte ili bolesti zavisnosti, zapostavljanje njihovih interesa i potreba tj. zanemarivanje, otvorili su pitanje zaštite prava dece. Razvijajući model društvene zaštite zlostavljane dece i pravne mehanizme za to, skoro sve države, pa i naša, su usvojile Konvenciju Ujedinjenih Nacija o pravima deteta.

Jedan od oblika borbe protiv ovog problema je i informisanje, podučavanje dece o ovom problemu, opasnostima, njihovim pravima, kao i osobama i institucijama koje im mogu pomoći u zaštiti od zlostavljanja.

To su:

- roditelji, bliski odrasli u koje se ima poverenje,
- školski psiholog (Gimnazija- 470-662),
- psiholog ili dečiji psihijatar u Domu Zdravlja- 471-850,
- Centar za socijalni rad 470-533
- SOS telefon za žene i decu žrtve nasilja- 011/645-798
- SOS protiv seksualnog nasilja 011/645-328
- Incest trauma centar u Beogradu 011/324-3963
- SOS telefon za ljudska prava 011/311-1710

Obraćanje nekoj od ovih institucija detetu treba da pomogne u procesu zaštite i psihičke rehabilitacije, kao i da doprinese pokretanju pravnog procesa i kažnjavanja.

Lidija Mihajlović